

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE « GEORGE EMIL PALADE » DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : ISTORIE**

**TEZA DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Dumitru CAZAC

Conducător științific:

Conf. univ. dr. Simion COSTEA

TÂRGU MUREȘ

2022

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
ROMÂNIA
UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ,
FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI TEHNOLOGIE
„GEORGE EMIL PALADE”
DIN TÂRGU MUREȘ

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE « GEORGE EMIL PALADE » DIN TÂRGU MUREȘ**

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL : ISTORIE**

ROLUL ELITELOR ÎN ISTORIA TRANSNISTRIEI

Doctorand:

Dumitru CAZAC

Conducător științific:

Conf. univ. dr. Simion COSTEA

TÂRGU MUREȘ

2022

CUPRINS

LISTĂ DE ABREVIERI

INTRODUCERE

- I. RELEVANȚA SUBIECTULUI ȘI MOTIVELE CARE AU DETERMINAT ALEGEREA ACESTUIA
- II. ISTORIOGRAFIA PRIVIND PROBLEMATICA TRANSNISTREANĂ
- III. SURSE ȘI METODE ȘTIINȚIFICE FOLOSITE
- IV. STRUCTURA LUCRĂRII
- V. DEFINIREA CONCEPTULUI DE ELITĂ
1. PREMISELE ȘI CONTEXTUL APARIȚIEI ELITELOR ÎN TRANSNISTRIA
 - 1.1. ISTORICUL ȘI CONSTITUIREA RASSM
 - 1.2. CREAREA RSSM ȘI ADMINISTRAȚIA CIVILĂ ROMÂNĂ ÎN TRANSNISTRIA
 - 1.3. POLITICA URSS ÎN RSSM
 - 1.4. PERIOADA DE DUPĂ 1989 – TRANZIȚIA ELITELOR
 - 1.4.1. Aspecte generale. Conversia elitelor în statele post-comuniste
 - 1.4.2. Situația elitelor din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în anii '80 ai secolului XX
 - 1.4.3. Elitele din regiunea transnistreană și conversia acestora
2. STATUTUL TRANSNISTRIEI ȘI ROLUL ELITELOR LOCALE
 - 2.1. REGIMUL DE FACTO DIN TRANSNISTRIA (1992 - PREZENT)
 - 2.2. ELITELE LOCALE ȘI EXERCITAREA PUTERII DE FACTO
 - 2.2.1. Dimensiunea istoriei elitelor
 - 2.2.2. Aspecte economice
 - 2.2.3. Influența ideologică
 - 2.3. „POPORUL TRANSNISTREAN” - O CONSTRUCȚIE IDENTITARĂ INEXISTENTĂ
 - 2.3.1. Considerații generale privind conceptul de națiune și identitate națională
 - 2.3.2. Construcții identitare în statele ex-sovietice
 - 2.3.3. Cazul Transnistriei
 - 2.4. PERSPECTIVA COMPARATĂ
 - 2.4.1. Rolul Federației Ruse
 - 2.4.2. Abhazia
 - 2.4.3. Osetia de Sud
3. TRANSNISTRIA ÎN POLITICA EXTERNĂ A ACTORILOR REGIONALI
 - 3.1. TRANSNISTRIA ÎN POLITICA EXTERNĂ A FEDERAȚIEI RUSE

- 3.1.1. 1989 -1992. Conflictul armat din Transnistria
- 3.1.2. 1993 – 2001. Provocările perioadei de tranziție
- 3.1.3. Evoluții istorice și rolul elitelor în 2001-2009
- 3.1.4. Acțiunile Moscovei după adoptarea vectorului pro-UE de către Chișinău (2010-2019).....

3.2. POLITICA ȘI INSTRUMENTELE UE LA HOTARUL DE SUD-EST

- 3.2.1. Considerații generale
- 3.2.2. Cazul Georgiei (Abhazia și Osetia de Sud)
- 3.2.3. Republica Moldova (Transnistria)

CONCLUZII

IZVOARE ȘI BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Conflictele „înghețate” sau mai bine zis – nerezolvate din spațiul ex-URSS datează în principal de la destrămarea statului sovietic (1989-1991) și până în prezent. Actualitatea studierii acestora rezidă, în special, din necesitatea de a înțelege cauzele și a căuta soluții pentru problemele de securitate în regiunea Europei Centrale și de Est, în contextul în care există circumstanțe pentru apariția unor noi focare. Fiind conștienți de faptul că conflictele nerezolvate sunt un produs al politicilor purtate de URSS și preluate de Federația Rusă (acest element fiind unul comun), considerăm că în cei 30 de ani de existență *de facto*, există suficiente indicii ce justifică necesitatea descoperirii clivajelor formate între teritoriile separatiste.

Conflictul transnistrean, la fel precum celelalte conflicte nerezolvate, comportă un anumit specific, care îl identifică și totodată îl delimitează de alte zone gri de la periferia ex-spațiului URSS. Acest studiu a avut ca punct de pornire întrebările: *În ce măsură la o distanță de 30 de ani de la stabilirea regimului separatist putem discuta despre o națiune transnistreană și un stat separat? Care a fost dinamica comparată a evoluției regiunii transnistrene față de alte zone gri? În ce măsură extinderea Uniunii Europene și a politicilor promovate au influențat/diminuat rolul Federației Ruse în exercitarea puterii regionale(cazul Transnistriei)?* Cercetarea istorică amănunțită realizată în cadrul prezentei teze, a urmărit identificarea modului în care elitele și-au lăsat amprenta în ceea ce înseamnă astăzi regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Rolul elitelor în istoria Transnistriei reprezintă o abordare integrată a proceselor și fenomenelor istorico-politice ce au avut loc în spațiul actual al regiunii transnistrene a Republicii Moldova separată și guvernată *de facto* de elite proprii. Fiind atribuită la domeniul istoriei contemporane, cercetarea efectuată se referă în principal la perioada 1989 – 2019, dar include și o viziune asupra contextului istoric care a dus la apariția Transnistriei (ce datează din 1924, odată cu crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești).

Alegerea prezentei perioade de cercetare a fost motivată de lipsa unor studii științifice cuprinzătoare cu privire la obiectul propus spre cercetare și metodele folosite. Prin această lucrare am încercat să asigur o legătură între studiile istorice comprehensive existente, precum cele ale lui Jean Ancel, Ion Chirtoagă, Demir Dragnev, Charles King sau Keith Hitchins și rezultatele unor cercetări cu un domeniu restrâns (economic, politic, juridic) referitoare la regiunea transnistreană realizate în ultimul deceniu (aici trebuie menționați Thomas de Waal, Marcin Kosienkowski sau Andrey Devyatkov). În acest mod, privind din punctul de vedere al obiectului și perioadei de cercetare, considerăm că lucrarea comportă o contribuție științifică de valoare pentru domeniul istoriei contemporane.

Ceea ce ne propunem prin prezenta lucrare, se referă la reevaluarea ideilor și concepțiilor cu privire la problematica „conflictelor nerezolvate” privite prin prisma studiului de caz efectuat cu privire la Transnistria. Dimensiunea istorică a cercetării efectuate se va concentra în principal

asupra relaționării elitelor de diverse tipuri (politice, economice, militare) precum și la diverse niveluri (local, regional, internațional).

Cercetarea științifică realizată s-a bazat în principal pe metoda inductivă, metoda analitică și metoda comparativă. Aceste metode au fost esențiale pentru realizarea obiectivelor propuse. Metoda inductivă se manifestă prin analiza diversității ideilor și concepțiilor existente cu privire la modul în care trebuie percepută Transnistria contemporană, și oferirea unei viziuni proprii interpretative. În ceea ce privește metoda analitică și comparativă, acestea vizează delimitarea și cercetarea modului specific de evoluție a regiunii transnistrene față de alte conflicte nerezolvate din ex-spațiul URSS (Abhazia, Osetia de Sud), întrucât aceste „zone gri”, în mod frecvent, reprezintă obiectul unor cercetări științifice comparate.

Sub aspectul surselor folosite, lucrarea se întemeiază pe studiul a peste 300 de surse istorice variate printre care documente de arhivă, note verbale, discursuri, legislație și tratate, monografii și articole de specialitate. În timp ce materialele de arhivă au fost esențiale pentru incursiunea istorică și studiul caracteristicilor elitei în prima parte a tezei, presa și articolele de specialitate au avut un rol central în prezenta teză, or după cum am menționat, unul dintre elementele novatoare ale lucrării se referă la încadrarea temporală a studiului (perioada supusă analizei).

Prezenta lucrare are un caracter multidisciplinar, având la baza componenta istorică care interferează, în dependență de specificul subtemei expuse, cu aspecte de drept internațional public, economie și studii de securitate, ceea ce îi conferă un element de unicatitate. Teza de doctorat nu abordează decât tangențial conflictul armat din 1992, întrucât acest subiect este în sine unul voluminos, excedă domeniul de cercetare (are un caracter specific militar) și este expus pe larg în numeroase lucrări științifice. În mod similar, relațiile între Guvernul de la Chișinău și autoritățile de la Tiraspol nu au fost cercetate distinct în cadrul prezentei lucrări, întrucât țin mai degrabă de domeniul politicului, anumite referințe la acestea regăsindu-se în cadrul mai multor subcapitole.

În partea introductivă a tezei am făcut o retrospectivă a teoriilor clasice ale elitei ale lui Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca și Roberto Michels dar și ale altor cercetători istorici, inclusiv din România. În sensul lucrării elaborate însă, considerăm cea mai potrivită definiție a elitelor cea oferită de către Charles Wright Mills cu privire la „Elitele puterii”. Conceptul elaborat de Mills¹ prin adaptarea teoriilor lui Mosca și Pareto la realitățile societății industrializate americane de la mijlocul secolului XX poate fi identificat și cu privire la situația elitelor din Transnistria (și în relația cu Federația Rusă). Astfel, putem observa una dintre ideile principale ale lui Mills potrivit căreia elita se referă la acele cercuri politice, economice, și militare ale căror rețele se suprapun, acest fapt, având consecințe cel puțin la nivel național. Suplimentar, se va ține cont de un anumit

¹ Charles Wright Mills, *The Power of Elite*, New York, ed. Oxford University Press, 1956.

specific geografic al elitelor în sensul prezentei lucrări, aferent statelor din Europa de Est. Acest specific prezintă o mare parte din elite ca reprezentanți ai fostei *nomenclaturi* comuniste, care au beneficiat de prăbușirea regimului comunist și absența unei societăți civile puternice și s-au regăsit în noi funcții deja în sisteme capitaliste.

Sub aspect structural, lucrarea este împărțită în trei părți, fiecărei îi corespunde, în esență, un Capitol. În prima parte, am realizat o cercetare asupra cauzelor separatismului transnistrean din perspectiva istoriei elitelor. Astfel, mi-am îndreptat atenția asupra unei abordări istorice cu referire la evenimentele de pe teritoriul actual al regiunii transnistrene începând cu cele mai vechi timpuri până la momentul separării *de facto*. Analiza se concentrează asupra cercetării cauzelor ce au determinat formarea populației de pe malul stâng al Nistrului, a culturii și obiceiurilor și a relațiilor cu locuitorii din partea dreaptă a Nistrului. Perspectiva istoriei elitelor este reflectată, în special, începând cu anul 1924, atunci când elitele de la Moscova au optat pentru crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Această primă parte include o analiză a profilului reprezentanților *nomenclaturii comuniste* care au condus mișcarea separatistă din perioada 1989-1991, în baza documentelor de arhivă originale în limba rusă de la Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Moldova (ce deține Arhiva CC al Partidului Comunist al Moldovei), de altfel necesară pentru a putea stabili în ce măsură aceștia trebuie echivalați cu „liderii unei națiuni” ce luptă pentru recunoaștere și independență. Scopul acestei părți este de a identifica contextul istoric și motivele separatismului transnistrean, temeinicia cărora va fi observată în partea a doua, prin prisma a 30 de ani de la separare.

Partea a doua cuprinde, pe de o parte evoluția situației politice și social-economice în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, iar pe de altă parte o perspectivă comparată a regimurilor *de facto* și dreptului acestora de a se considera „stat-națiune”. În această parte ne-am propus crearea unei noi imagini istorice asupra regiunii transnistrene contemporane, în special abordând problematica existenței așa-numitului „popor transnistrean” sau „națiune transnistreană” atât prin prisma națiunii culturale, cât și a celei politico-civice.

În cadrul prezentului demers am utilizat mai multe surse istorice cu scopul de a oferi un grad ridicat de obiectivitate. Prin urmare, în corespundere cu tematica abordată în această parte, am cercetat și analizat, pe lângă materialele scrise de cercetătorii științifici din Republica Moldova, Europa și Statele Unite, și lucrările autorilor transnistreni (acestea sunt dificil de a fi obținute, unele fiind editate doar în număr extrem de limitat). În așa mod, considerăm că am reușit să oferim o perspectivă nouă asupra subiectului cercetat, or nu am întâlnit lucrări ce cuprind o astfel de istoriografie. Pornind de la ideile exprimate atât în lucrările autorilor din generația „mișcării separatiste” (precum Beril, Babilunga sau Bomeșco) cât și a celor actuali (Pogorelaya), am decis

să aplicăm o abordare critică asupra viziunilor cu privire la existența „națiunii transnistrene”, în special din perspectiva trecerii aproape a trei decenii de la separarea *de facto*.

Partea a treia se referă la implicarea Federației Ruse și Uniunii Europene în negocierile pe seama subiectului transnistrean dar și prezența activă a acestora în teritoriu. Elementul inovativ al acestei părți este dat de utilizarea celor mai recente surse (Rapoartele EUBAM din 2019, 2020) pentru a observa dinamica reorientării economice a regiunii transnistrene de la vectorul pro-Moscova către direcția pro-Bruxelles. Astfel, scopul ultimei părți a tezei este de a studia în ce măsură apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană prin semnarea Acordului de Asociere și instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) au avut efecte asupra situației în regiunea transnistreană sub aspect economic, politic și social. Pe de altă parte, ne-am propus să identificăm cum au decurs relațiile pe axa Moscova-Chișinău-Tiraspol după eșecul Memorandumului Kozak și instituirea unor alianțe de guvernare pro-europene, aspecte ce nu au făcut obiectul unor studii de cercetare istorică. În acest sens am folosit materiale de la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova, Comunicate de Presă ale Ministerului Afacerilor Externe a Federației Ruse (în original în limba rusă), Rezoluții ale Adunării Generale ale Organizației Națiunilor Unite, tratate internaționale, opinii exprimate de experți, precum am realizat și un interviu cu ex-Viceprim-ministrul pentru reintegrare a Republicii Moldova, doamna Cristina Lesnic.

Astfel, în primul Capitol, *Premisele și contextul apariției elitelor în Transnistria*, au fost studiate istoricul și constituirea RASSM, administrarea civilă română a Transnistriei, politica URSS în RSSM și tranziția și conversia elitelor în perioada 1989-1992. Statutul acestui capitol este determinat de necesitatea inițierii în procesele de stabilire a originii locuitorilor actuali din stânga Nistrului – care se dovedește a fi unul „tripartit” – români, ruși și ucraineni. Incursiunea istorică prezentă în acest capitol ne-a permis să concluzionăm faptul că teritoriul actual al Transnistriei a fost dintotdeauna locuit de către moldoveni (români), în acest sens asumându-ne ideile expuse de istoricul român Mircea Dogaru² care încadrează litoralul vest și nord-vest pontic până la Nipru în spațiul în care a avut loc procesul de etnogeneză al poporului român. Adicional, folosind studiul toponimic al Vioricăi Răileanu, am reușit să stabilim faptul că o multitudine de localități din Transnistria (cele mai vechi sate) poartă denumiri românești precum: Butor, Ghidirim, Caragaș, Coșnița, Cocieri, Lunca, Mălăiești, Ocna, Piatra, Pîrliți, Roghi, Speia, Șepterediuri, Zăzulenii³.

² Mircea Dogaru, Gheorghe Zbucnea, *O istorie a românilor de pretutindeni*, București, Ed.DC Promotion, 2004, p.39.

³ Viorica Răileanu, *Toponimia Transnistriei: restabilirea fondului onimic românesc, componența lexicală, structura derivațională*, Chișinău, Ed.Tipografia Academiei de Științe a Moldovei, 2008, p.65.

Studiul a urmărit îndeaproape circumstanțele în care a avut loc crearea RASSM în 1924, accentuând faptul recunoașterii de către Kremlin a prezenței unui popor „moldovenesc” (român) pe ambele maluri ale Nistrului. Mai mult, am reușit să oferim o viziune proprie asupra „naționalismului moldovenesc” creat cu succes în RASSM în perioada 1924-1940, care s-a dovedit a fi unic în ex-spațiul URSS, întrucât, spre deosebire de celelalte Republici unionale, doar în Republica Moldova se discuta despre o istorie comună cu un alt stat, România. Analizând politicile URSS în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească am identificat legătura de cauzalitate între politicile discriminatorii față de ambele maluri ale Nistrului promovate de către ruși în Moldova sovietică, și distanțarea artificială pe criterii etnice a românilor, rușilor și ucrainenilor din RSSM în perioada 1989-1992. În fapt, aceste politici s-au axat în principal pe două dimensiuni: industrializarea masivă a malului stâng al Nistrului (acțiuni strategice ale Moscovei) și promovarea în funcții de conducere a alogenilor. Puterea economică pe care o dețineau conducătorii (etnici ruși, veniți în Transnistria în posturi de directori de uzine și întreprinderi) a fost factorul principal al inițierii valului separatist, în urma căruia s-a efectuat în fapt și conversia acestor elite. După o cercetare a materialelor de arhivă a CC a Partidului Comunist din Moldova, am reușit să arătăm originea persoanelor care au condus mișcările separatiste din 1989-1992 – majoritatea dintre care născuți și școliți în Republica Federativă Sovietică Socialistă Rusă, veniți în regiunea transnistreană în jurul anilor 1970-1980, dintre care o parte reveniți în patria sa (Rusia) după părăsirea posturilor de conducere din Transnistria.

Provocarea pe care ne-am propus-o în cadrul Capitolului II rezidă în îmbinarea elementului juridic cu viziunile clasice ale istoricilor cu privire la națiune, prin aplicarea practică asupra situației din Transnistria. În acest fel, am încercat să demonstrăm faptul că, pe lângă inexistența unei națiuni sau popor transnistrean în sensul națiunii culturale și/sau politico-civice, statutul actual al Transnistriei nu poate fi încadrat nici în ideea modernă de stat-națiune, privită în special prin criteriul cetățeniei (a se vedea termenul englez nationality = cetățenie). Folosind concluziile la care am ajuns în urma analizei efectuate în cadrul Capitolului I, am reușit să demonstrăm, în primul rând, lipsa unui atașament și a unor legături bazate pe o „conștiință națională” între liderii mișcării separatiste din 1989-1992 și populația autohtonă.

Pornind de la analiza diverselor date statistice, preluate din surse atât oficiale ale autorităților de la Chișinău, cât și a celor *de facto* de la Tiraspol, am descoperit că mai mult de 90% din populația Transnistriei beneficiază de cetățenia altui stat. Am aplicat aceste rezultate la analiza „legislației transnistrene” cu privire la criteriile pentru obținerea „cetățeniei transnistrene” precum și la analiza comparată a legislației similare a 17 state din regiune. În urma cercetării efectuate, dorim să oferim un subiect de discuții pentru mediul academic – în cazul în care majoritatea populației (unui stat) beneficiază de cetățenia altui stat, iar criteriile de obținere a

cetățeniei „naționale” sunt extrem de facile, putem discuta despre „atașament”, „conștiință națională” sau „populație autohtonă”?

Urmărind analiza evenimentelor din perspectivă istorico-politică pe parcursul perioadei alese, am prezentat aplicabilitatea practică a teoriei elitei puterii expusă de Charles Wright Mills, raportată la lupta elitelor locale transnistrene pentru putere. Dimensiunea istoriei elitelor din regiunea transnistreană oferă o perspectivă dublă asupra relaționării elitelor: pe de o parte, asistăm la confirmarea ipotezei potrivit căreia elitele economice și politice sunt interdependente și conviețuiesc atâta timp cât interesele acestora se intersectează; pe de altă parte – apreciem teoria expusă de Marcin Kosienkowski cu privire la relația de tip patron-client în ceea ce privește Rusia și Transnistria. În contextul specific al Transnistriei însă, ne alăturăm opiniei lui Andrei Devyatkov, care vede mai degrabă o relație de reciprocitate și schimb de beneficii între Moscova și Tiraspol, decât o abordare de dependență clasică – „o simplă marionetă a politicii externe a Rusiei”. În susținerea prezentei opinii, accentuăm în special reducerea independenței economice a Transnistriei de Federația Rusă, fapt reflectat pe larg în Capitolul III.

Susținerea opiniei lui Devyatkov se datorează inclusiv rezultatului studiului comparativ efectuat în cadrul Capitolului II, cu referire la conflictele nerezolvate din entitățile *de facto* Abhazia și Osetia de Sud din Georgia. Analiza efectuată ne-a permis să ajungem la concluzia că regimul din Transnistria are o singură trăsătură comună majoră cu regimurile din Abhazia și Osetia de Sud – implicarea în conflict a Federației Ruse. Totuși, acest aspect urmează a fi nuanțat, or, considerând perioada supusă analizei în cadrul prezentei lucrări am reușit să demonstrăm că în cazul Transnistriei legăturile economice cu Moscova au scăzut considerabil.

În cazul Abhaziei și Osetiei de Sud dependența economică de Federația Rusă rămâne a fi crucială pentru sustenabilitatea regimurilor. Deși cota procentuală a susținerii din partea Federației Ruse a scăzut la de la 75% la 50% în perioada 2013-2018 în cazul Abhaziei, aceste cifre nu pot fi ignorate. În cazul Osetiei de Sud dependența directă de Rusia este la cote maxime atât economic (82,7% din veniturile bugetului de stat pentru 2021 reprezintă ajutor financiar direct al Rusiei) cât și militar (majoritatea formațiunilor sud-osetine sunt încadrate în armata rusă).

Privind sub aspectul „relațiilor externe”, prezența Uniunii Europene în cele două zone gri georgiene este aproape inexistentă, inclusiv din cauza lipsei unui potențial economic. Cea mai importantă diferență între aceste regiuni poartă însă un caracter istoric. În cazul Osetiei de Sud, nimeni nu contestă existența unei națiuni (osetinii) delimitată teritorial în Osetia de Sud și Osetia de Nord, georgienii având pretenții doar cu privire la teritoriu (pe care îl consideră ocupat forțat de osetini).

În cazul Abhaziei, nu este contestată „etnia abhază”, disputa fiind în jurul faptului dacă abhazii fac parte din națiunea georgiană în „sens larg” sau nu. Nu în ultimul rând, atât abahzii cât și osetinii își au limba proprie, care aproape că nu are nimic comun cu limba georgiană.

În cadrul ultimului capitol, *Transnistria în politica externă a actorilor regionali*, am avut obiectivul de a cerceta și prezenta o viziune de actualitate asupra modului în care comportamentul celor mai puternici actori europeni, dar și procesele regionale au influențat dinamica dezvoltării regiunii transnistrene și prioritățile economico-politice ale elitelor puterii.

Cu referire la politica externă a Federației Ruse față de regiunea transnistreană în perioada supusă cercetării, am încercat să îmbinăm analiza istorică cu elementul juridic și economic, inclusiv prin prisma surselor primare folosite în cadrul acestui capitol. Pornind de la premisa că Transnistria este un instrument folosit de către Federația Rusă pentru a influența politic autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, am realizat o structurare cronologică în dependență de relațiile pe axa Moscova-Chișinău, și anume: 1989-1992 – Conflictul armat din Transnistria; 1993-2001 – Provocările perioadei de tranziție; 2001-2009 – Perioada guvernării Partidului Comuniștilor în Republica Moldova; 2010-2019 – Acțiunile Moscovei după preluarea vectorului european de către Chișinău.

Ca și concluzie generală, putem susține că Kremlinul își intensifica retorica de apărare a intereselor Transnistriei de fiecare dată când factorii de decizie de la Chișinău respingeau inițiativele Moscovei și cochetau cu Vestul și o relaxa când elitele conducătoare moldovenești manifestau o atitudine de loialitate și prietenie față de Federația Rusă. În același timp, trebuie să recunoaștem că, deși legislativul de la Moscova se manifesta deseori prin adoptarea unor poziții radicale precum „Transnistria – pământ rus” sau delegarea reprezentanților la așa-numitele alegeri din regiunea transnistreană, executivul și diplomația rusă au reușit să mențină la nivel internațional imaginea de stat ce respectă integritatea teritorială a Republicii Moldova (invocând diverse impedimente și interpretări ale angajamentelor asumate de a retrage formațiunile armate de pe teritoriul transnistrean al Republicii Moldova).

Principalele momente de cotitură în politica externă a Federației Ruse față de Transnistria le considerăm a fi eșecul Memorandumului Kozak, apropierea Republicii Moldova (și a Ucrainei) de Uniunea Europeană prin încheierea Acordului de Asociere și stabilirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dar și schimbarea de atitudine a Ucrainei (față de reglementarea transnistreană) după anexarea Crimeii și intervenția rusă în Donbas.

Poziția tradițională a Federației Ruse de principal partener economic al Transnistriei a slăbit considerabil odată cu acordarea Preferințelor Comerciale Autonome de către UE – Republicii Moldova (și permisiunea de a le aplica și asupra regiunii transnistrene). După preluarea sub control moldo-ucrainean a unuia dintre cele mai aglomerate segmente de frontieră pe teritoriul

transnistrean dar și sesizarea beneficiilor oferite de DCFTA, cooperarea economică și exportul din regiunea transnistreană s-a reorientat masiv către piața UE. Tiraspolul nu a avut de ales și a acceptat formula juridică condiționată de Bruxelles pentru a fi aplicabil regimul DCFTA - „Titlul V al Acordului de Asociere”⁴ (ce vizează componenta DCFTA) este aplicabil pe întreg teritoriul Republicii Moldova”. În așa mod, Uniunea Europeană obține un prim instrument de *soft power*, iar Chișinăul posibilitatea de a ține evidența și încasa impozite de la întreprinderile înregistrate pe malul stâng al Nistrului. Datorită potențialului industrial al regiunii transnistrene și a unei poziții de reintegrare pașnică a Chișinăului, prezența UE în regiune, inclusiv prin diverse proiecte de consolidare a încrederii pe ambele maluri ale Nistrului, se atestă a fi net superioară decât în cazul Abhaziei și Osetiei de Sud.

Contribuția adusă a acestei lucrări este dată de abordarea aleasă, și anume contrapunerea diverselor puncte de vedere exprimate de către cercetătorii științifici cu privire la specificul regiunii transnistrene, din cele mai vechi timpuri până în prezent. În special, ne referim la lucrările publicate a autorilor din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, sens în care nu am identificat un studiu istoriografic similar.

Cercetarea materialelor scrise ale autorilor din regiunea transnistreană a fost realizată dintr-o perspectivă critică, în special cu privire la conceptul existenței unei „națiuni transnistrene”. Analizând situația din Transnistria la o distanță de aproape 30 de ani de la separare, pe de o parte, am ajuns la concluzia că teoriile ideologilor „transnistreni” expuse în cursul mișcărilor separatiste și în perioada imediat următoare nu s-au adeverit în practică. Pe de altă parte, noua generație a ideologilor nu a adus alte argumente sau dovezi noi pentru a justifica o anumită „unitate a poporului transnistrean”.

În urma studiului nostru, putem confirma ipoteza lansată de Anatol Țăranu și Mihai Gribincea și identificată de către noi în cadrul prezentei cercetări, precum că „republica separatistă din Transnistria a fost un produs al „directorilor roșii” și a fostei nomenclaturi administrative și de partid sovietice din Transnistria, care nu a fost în stare să se acomodeze noilor condiții politice, transformărilor revoluționare democratice prin care trecea Moldova”⁵.

Privind în dinamica celor trei decenii, atestăm faptul că discursul de ură etnică prezent în taberele conflictuale din 1989-1992 a dispărut de pe agenda negocierilor reglementării conflictului transnistrean. Pornind de la această idee, putem oferi o explicație de ce perspectiva economică

⁴ Decizia nr.1/2015 a Consiliului de Asociere RM-UE din 18 decembrie 2015 privind aplicarea titlului V din Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte pe întreg teritoriul Republicii Moldova, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L336/93, Luxemburg, 23.12.2015.

⁵ Anatol Țăranu, Mihai Gribincea, *Conflictul transnistrean. Culegere de documente și materiale*, vol.I, Ed.Lexon-Prim, Chișinău, 2012, p.21.

oferită de Uniunea Europeană este primită de către Tiraspol, chiar dacă aceasta trece pe la Chișinău, ceea ce o deosebește de situațiile din Abhazia și Osetia de Sud.

Dintr-o perspectivă geopolitică, considerăm că influența elitelor conducătoare ale actorilor regionali, va continua să joace un rol important în dialogul dintre Chișinău și Tiraspol. Din moment ce bunăstarea regiunii transnistrene depinde în mare parte de facilitățile economice oferite de Bruxelles Republicii Moldova, iar relațiile cu Ucraina nu înregistrează o dinamică pozitivă, rezolvarea conflictului transnistrean prin oferirea regiunii unui statut în cadrul Moldovei nu pare, totuși, o perspectivă atât de îndepărtată. De această dată însă, condițiile nu vor fi aceleași precum cele din Memorandumul Kozak.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. DOCUMENTE DE ARHIVĂ

[1] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova, Fond 2, Inventar 3-B, Dosar 769 cu privire la *Declarația Parlamentului Republicii Moldova nr.978* din 24 martie 1992.

[2] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova, Fond 2, Inventar 3-B, Dosar 769 cu privire la *Decretul Președintelui URSS „Cu privire la măsurile pentru normalizarea situației din RSS Moldova”* din 22 decembrie 1990.

[3] Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova, Fond 2, Inventar 3-B, Dosar 770 cu privire la scrisoarea Președintelui Republicii Moldova Mircea Snegur către Președintele Federației Ruse Boris Elțin din 5 aprilie 1992.

[4] Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova, Chișinău, Fond 32, Inventar 21, Dosarul 476, extras din cartela de control a lui Pologov, G.F.

[5] Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova, Chișinău, Fond 32, Inventar 21, Dosarul 510, cu privire la caracteristica lui Pologov, G.F.

[6] Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova, Chișinău, Fond 51, Inventar 5, Dosarul 534, cu privire la componența etnică a instituțiilor de cultură.

[7] Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova, Chișinău, Fond 51, Inventar 53, Dosarul 9, Protocol al ședinței a 19-a a plenului CC al PCM din 22 decembrie 1980.

II. DOCUMENTE PUBLICATE

[1] *Acord de cooperare între Partidul „Rusia Unită” și Partidul „Obnovlenye”* semnat la Moscova, 27.11.2007.

[2] *Acordul de Asociere între Georgia pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles, 30.08.2014.*

[3] *Acordul de Asociere între Republica Moldova pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles, 27.06.2014.*

[4] *Comunicat de Presă al MAE al Federației Ruse cu privire la întâlnirea Ministrului Afacerilor Externe al Federației Ruse, S. Lavrov cu Președintele Transnistriei I.N. Smirnov, Moscova, 05.05.2006, disponibil pe pagina web oficială a Ministerului Afacerilor Externe a Federației Rusă.*

[5] *Comunicatul MAE al Federației Ruse privind întâlnirea lui I.Smirnov cu Ministrul Afacerilor Externe al Federației Ruse, S. Lavrov, Moscova, 17.03.2008, disponibil pe pagina web oficială a Ministerului Afacerilor Externe a Federației Rusă.*

[6] *Council Joint Action 2006/120/CFSP extending the mandate of the European Union Special Representative for Moldova, Official Journal of the European Union, L49/11, Luxemburg, 21.02.2006.*

[7] *Decizia nr.1/2015 a Consiliului de Asociere RM-UE din 18 decembrie 2015 privind aplicarea titlului V din Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte pe întreg teritoriul Republicii Moldova, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L336/93, Luxemburg, 23.12.2015.*

[8] *Declarația Președintelui Consiliului Permanent al OSCE în legătură cu lipsa de progres în procesul de retragere a trupelor ruse din Republica Moldova, Viena, 28 septembrie 1995.*

[9] *Declarația Președintelui Federației Ruse D.A.Medvedev cu privire la recunoașterea independenței Abhaziei și Osetiei de Sud, Moscova, 26.08.08, disponibilă pe pagina web oficială a Ministerului Afacerilor Externe a Federației Rusă.*

- [10] Hotărârea Dumei de Stat a Federației Ruse nr.1115-II GD din 14 februarie 1997, disponibilă pe portalul legislativ rus „Kodeks”, <https://docs.cntd.ru/document/9038234>, accesat la 26.02.2022.
- [11] Hotărârea Dumei de Stat a Federației Ruse nr.1539-IV din 18 februarie 2005, disponibilă la portalul media rus „GARANT” <http://base.garant.ru/6153130/> accesat la 11.01.2021.
- [12] LESNIC, Cristina, ex-Viceprim-ministru pentru reintegrare, Interviu, Chișinău, septembrie 2021.
- [13] *Regulamentul CE nr.55/2008 al Consiliului din 21 ianuarie 2008 de introducere a unor preferințe comerciale autonome pentru Republica Moldova și de modificare a Regulamentului (CE) nr.980/2005 și a Deciziei 2005/924/CE a Comisiei*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Luxemburg, L20/1, 24.01.08.
- [14] *Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene*, Bruxelles, adoptată la 28 iunie 2016.
- [15] ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA, Mihai, *Conflictul Transnistrean: Culegere de documente și materiale*. Vol.I, Chișinău, Chișinău, Ed.Lexon-Prim, 2012.
- [16] ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA, Mihai, *Conflictul Transnistrean: Culegere de documente și materiale*. Vol.II, Chișinău, Chișinău, Ed.Lexon-Prim, 2013.
- [17] ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA, Mihai, *Conflictul Transnistrean: Culegere de documente și materiale*. Vol.III, Chișinău, Chișinău, Ed.Lexon-Prim, 2014.
- [18] ȚĂRANU Anatol, GRIBINCEA, Mihai, *Conflictul Transnistrean: Culegere de documente și materiale*. Vol.IV, Chișinău, Chișinău, Ed.Lexon-Prim, 2014.

III. LUCRĂRI GENERALE

- [1] ANCEL, Jean, *Transnistria*: Vol.I, București, Ed.Atlas, 1998.
- [2] AUST, Anthony, *Handbook of international law*, Cambridge, Ed.Cambridge University Press, 2005.

- [3] BERG, Eiki, *Can European Brakes Slow Down Russia's Drive in Secessionist Conflicts?*, BEAR Network Policy Memo, Montreal, August 2021.
- [4] BOCȘAN, Nicolae *et alii*, *Națiunea română, Geneză, afirmare, orizont contemporan*, București, Ed.Științifică și Enciclopedică, 1984.
- [5] BOLDEA, Iulian, SIGMIREAN, Cornel, COSTEA, Simion, *Culture, Elites and European Integration*, vol. IV, Paris, ed.Prodifmultimedia, 2011.
- [6] CHIFU, Iulian, *Identități post-comuniste în Republica Moldova*, Revista „Sfera Politicii”, nr.165, SNSPA, București, noiembrie 2011.
- [7] CIOBANU, Anatol, *Bilingvismul național-rus ca factor distructiv al unității de neam și de limbă a românilor moldoveni* în Anatol Ciobanu „Reflecții lingvistice”, Chișinău, ed. Academiei de Știință a Moldovei, 2009.
- [8] DE WAAL, Thomas, *South Ossetia Today*, Project: Understanding the EU's Association Agreements and Deep and Comprehensive Free Trade Areas with Ukraine, Moldova and Georgia, 03.06.19, disponibil la <https://3dcftas.eu/publications/south-ossetia-today>, accesat la 13.02.2022.
- [9] DEVYATKOV, Andrey, *Политика России в отношении Приднестровской Молдавской Республики (1992-2009 гг.)*, Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук, (tr. *Politica Rusiei față de Republica Moldovenească Nistreană (1992-2009)*, Teză de disertație pentru gradul de candidat în științe istorice), Universitatea de Stat din Tiumeni, Federația Rusă, 2010.
- [10] DUMBRAVA, Costică, *Citizenship in Central and Eastern Europe*, Comparative Report, Global Citizenship Observatory (GLOBALCIT) Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Florența, Aprilie 2017.
- [11] Enciclopedia Sovietică Moldovenească, Chișinău, Ed.Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, Vol.2, 1971.
- [12] Enciclopedia Sovietică Moldovenească, Chișinău, Ed.Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, Vol.6, 1976.

- [13] FAWN, Rick, *The price and possibilities of going East? The European Union and Wider Europe, the European Neighbourhood and the Eastern Partnership* în Rick Fawn „Managing Security Threats along the EU’s Eastern Flanks”(compendiu), Londra, Ed.Palgrave Macmillan, 2020.
- [14] GAPRINDASHVILI, Paata, TSITSIKASHVILI, Mariam, ZOIDZE, Gogi CHARAIA, Vakhtang, *One step closer-Georgia, EU-integration, and the settlement of the frozen conflict*, Tbilisi, GRASS Reformanda research, 2019.
- [15] KING, Charles, *Moldovenii. România, Rusia și Politica Culturală*, Chișinău, Ed.Arc, 2011.
- [16] KING, Charles, *The ambivalence of ethnicity or How the Moldovan Language was Made*”, *Revista Slavic Review*, vol.58, nr. 1, Cambridge University Press, 1999.
- [17] KOLSTO, Pal, *Biting the hand that feeds them? Abkhazia-Russia client-patron relations*, *Revista „Post-Soviet Affairs”*, vol.36, Londra, 2020.
- [18] LYNCH, Dov, *Engaging Eurasia’s separatist states: unresolved conflicts and de facto states*, Washington, DC, Ed.United States Institute of Peace Press, 2004.
- [19] MAHALKINA, Marya, *Абхазия, Южная Осетия и Приднестровье во внешней политике России (1991–2008 гг.)*, Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук, (tr. *Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria în Politica Externă a Federației Ruse (1991-2008)*, Teză de disertație pentru obținerea gradului de candidat în științe istorice), Universitatea de Stat din Kubani, Krasnodar, Federația Rusă, 2015.
- [20] MINK, G., SZUREK, J-C., *Conversia politică și economică a nomenclurii din Europa de Est* în „Elite comuniste înainte și după 1989”, *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, vol.II, București, Ed.Polirom, 2007.
- [21] MORARU, Anton, *Istoria românilor, Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, Chișinău, Ed.AIVA, 1995.
- [22] MOSCA, Gaetano, *The rulling Class*, New York, Ed.McGraw Hill, 1939.

- [23] NANTOI, Oazu, *Originile și Perspectivele Soluționării Conflictului Transnistrean* în „Moldova-Transnistria: procesul de negocieri”, Colecție de eseuri, Chișinău, Ed.Cu drag, 2009.
- [24] NICOARĂ, Simona, *Identitatea Națională, o sensibilitate latentă a modernității*, Annales Universitatis Apulensis, nr.7, Universitatea „1 decembrie 1918” din Alba Iulia, 2003.
- [25] VOLKOVA, A.Z., KRYSKO I.I., BORISOV, A. E., LYUBENKO, A. A., *Энциклопедия Приднестровской Молдавской Республики* (tr. *Enciclopedia Republicii Moldovenești Nistrene*), Bender, Ed.Poligrafist, 2010.
- [26] WROBEL, Jacek, *The European Union and Moldova*, Center for Eastern Studies, nr.13, Varșovia, Martie 2004.
- [27] YAMSKOV, Anatolii, *Special Features of the changes in the ethnodemographic situation in Abkhazia in the post-soviet period*, „Journal of Social, Political and Economic Studies”, Vol.3, Washington DC, 2009.

IV. LUCRĂRI SPECIALE

- [1] ANGHELESCU, Ana-Maria, *Conflictul din Transnistria: între soluții și inconsecvențe*, Revista „Perspective Politice”, București, SNSPA, 2015.
- [2] BABYLUNGA, N.V., BERYL S.I., BOMESHKO, B.G., *Феномен Приднестровья*, (tr. *Fenomenul Transnistriei*), Bender, Ed.Poligrafist, 2003.
- [3] BALMACEDA, M., Margarita, *Privatisation and elite defection in de facto states: The case of Transnistria, 1991–2012*, „Communist and Post-Communist Studies”, California, Ed.University of California Press, 2013.
- [4] BEYER, John, WOLFF, Stefan, *Linkage and leverage effects on Moldova’s Transnistria Problem*, East European Politics Vol.32, nr.3, Londra, Ed.Routledge, 2016.
- [5] BORGAN, Christopher J., *Thawing a Frozen Conflict: Legal Aspects of the Separatist Crisis in Moldova. A report from the Association of the Bar of the City of New York*, New York, Ed.St. John’s University School of law, Legal Studies Research Paper Series, 2006.

- [6] BUZATU Gheorghe, Discurs la Ședința Senatului din 20 septembrie 2004, disponibil la <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=5729&idm=2,02&idl=1>, accesat la 09.01.21.
- [7] CALUS, Kamil, *An aided economy. The characteristics of the Transnistrian economic model*, Centre for Eastern Studies, nr.108, Varșovia, din 14 mai 2013.
- [8] CAȘU, Igor, *Politica națională în Moldova Sovietică. 1944-1989*, Chișinău, Ed.Cartdidact, 2000.
- [9] CHAMBERLAIN-CREANGĂ, Rebecca, O'LOUGHLIN, John, TOAL, Gerard, *Divided Space, Divided Attitudes? Comparing the Republics of Moldova and Pridnestrovie (Transnistria) Using Simultaneous Survey*, Eurasian Geography and Economic, Vol.54, nr.2, Londra, 6 august 2013.
- [10] CHIVERI, Valeriu, *Activity of the business community in the Transnistrian region in the conditions of the unsettled conflict*, Institutul de Politici și Reforme Europene, Chișinău, Iunie 2016.
- [11] de WAAL, Thomas, *Enhancing the EU's engagement with separatist territories*, articol publicat la 17 ianuarie 2017, disponibil la <https://carnegieeurope.eu/2017/01/17/enhancing-eu-s-engagement-with-separatist-territories-pub-67694> accesat la 25.08.2021.
- [12] DEMBINSKA, Magdalena, *Carving out the nation with the enemy's kin: double strategy of boundary-making in Transnistria and Abkhazia*, „Journal of the Association for the study of Ethnicity and Nationalism”, Londra, 2018.
- [13] DEVYATKOV, Andrey, *Russia and Transnistria in a patron-client relationship*, în „Anuarul laboratorului pentru analiza conflictului transnistrean”, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, Vol I, nr.1/2017.
- [14] GALUȘCENCO, Oleg, *Populația R.A.S.S.M. (1924-1940)*, Chișinău, Ed.Tipografia Academiei de Științe a Moldovei, 2001.

- [15] GOLUBY, N.A., *Традиционная культура Приднестровья: От истоков до современности* (tr. *Cultura tradițională a Transnistriei: de la începuturi până la contemporaneitate*), Tiraspol, Ed.Universității din Tiraspol, 2018.
- [16] GRECU, Mihai ȚĂRANU, Anatol, *Trupele ruse în Republica Moldova*, Chișinău, Ed.Litera Internațional, 2004.
- [17] GRIBINCEA, Argentina, GRIBINCEA, Mihai, ȘIȘCANU, Ion, *Politica de moldovenizare în RASS Moldovenească*, Chișinău, Ed.Civitas, 2004.
- [18] GUMENE, Vadim, *Implicațiile ZLSAC asupra comerțului exterior al regiunii transnistrene*, Expert-Grup, Chișinău, februarie 2019.
- [19] HAMMARBERG, Thomas, *Follow-up Report on Human Rights in the Transnistrian Region*, UNDP, Chișinău, 2018.
- [20] HILL, William, *Russia, the Near Abroad, and the West: Lessons from the Moldova-Transdnistria Conflict*. Washington DC, Johns Hopkins University Press, 2012.
- [21] MIARTA, Agnieszka, *Para-states as an instrument for strengthening Russia's position-the case of Transnistria*, în „Journal of Strategic Security”, Vol.13, numărul 2, Rapid City (SUA), ed. National American University, 2019.
- [22] MIRIANASHVILY, Temo, *Мы, абхазы и другие* (tr., *Noi, abhazii și alții*), în Ziarul „Литературная Грузия”, Tbilisi, nr.3/1991.
- [23] O'CONNOR, Robert, *Transnistria isn't the smuggler's paradise it used to be*, 05.06.2019, disponibil la <https://foreignpolicy.com/2019/06/05/transnistria-isnt-the-smugglers-paradise-it-used-to-be-sheriff-moldova-ukraine-tiraspol/> accesat la 07.09.2021.
- [24] *Oportunitățile oferite de Preferințele Comerciale Autonome și regulile specifice pieții comunitare*, Centrul European de Politică Comercială și Drept, Chișinău, 2008.
- [25] RĂILEANU, Viorica, *Toponimia Transnistriei: restabilirea fondului onimic românesc, componența lexicală, structura derivațională*, Chișinău, Ed.Tipografia Academiei de Științe a Moldovei, 2008.

- [26] SEREBREAN, Oleg, *Transnistria. Geopolitică și Geoistorie*, Revista „Magazin istoric”, nr.9 (438), București, 2003.
- [27] SHAKIROV, Mumin, SHARYH, Andrey, *Лидеры Приднестровья ответили обысками в Москве* (tr. Liderului transnistrean i-au răspuns cu percheziții la Moscova), Radio Europa Liberă, 10.11.11, disponibil la <https://www.svoboda.org/a/24387324.html> accesat la 19.07.2021.
- [28] SOCOR Vladimir, *Transnistria: „Înghețarea”, răul cel mic*, Revista „Pulsul Geostrategic”, nr.275, București, iulie-august 2019.
- [29] SPARTAK, A.N., YEVCENKO, N.N., *The socioeconomic situation in Transdnistria*, Revista „Studies on Russian Economic Development” nr.27, Cham (Switzerland), Ed.Springer, 2016.
- [30] STRĂUȚIU, Eugen, *Bibliografia Transnistreană*, Sibiu, Ed.Techno Media, 2019.
- [31] *Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and the Republic of Moldova*, Ecorys, Rotterdam, 27.10.2012, disponibil la https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/november/tradoc_150107.pdf accesat la 23.09.21.
- [32] ȚÎCU, Octavian, *Homo Moldovanus Sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989)*, Chișinău, Ed.ARC, 2018.
- [33] VERENCA, Olivian, *Administrația civilă română în Transnistria 1941 – 1944*, București, Ed.Vreamea, 2000.
- [34] VOLKOVA, A. Z., *Съезды депутатов всех уровней Приднестровской Молдавской Республики* (tr. Adunările deputaților de toate nivelurile ai Republicii Moldovenești Nistrene), Tiraspol, 2006.

Анеха 1
Caracteristică a directorului uzinei „Moldavizolit”, Ghimn F. Pologov⁶

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А
на директора завода "Молдавизолит" тов.
ПОЛОГОВА Гимна Федоровича

1929 года рождения, русский,
образование высшее, член
КПСС с 1955 года

Тов. Пологов Г.Ф. работает на заводе "Молдавизолит" с 1962 года в должности главного инженера и с 1974 года директора завода.

За время работы на заводе проявил себя грамотным специалистом, хорошим организатором и принципиальным руководителем. Тов. Пологов Г.Ф. внес большой вклад в реконструкцию и строительство завода, а также оснащение его современным автоматизированным оборудованием. Почти 90% фольгированных диэлектриков в стране производятся на заводе "Молдавизолит".

За трудовую деятельность награжден орденом "Знак Почета", медалью "За трудовую доблесть" в ознаменование 100-летия со дня рождения В.И.Ленина и Грамотой Президиума Верховного Совета МССР. По итогам девятой пятилетки награжден орденом "Трудового Красного Знамени". За активное участие в рационализаторской работе присвоено звание "Заслуженный рационализатор МССР". За активное участие в выполнении соцобязательств в 1973 году присвоено звание "Лучший инженер города". За творческую работу по внедрению новых материалов и технологии тов. Пологов Г.Ф. награжден серебряной и бронзовой медалями ВДНХ СССР и двумя дипломами ВДНХ МССР.

Тов. Пологов Г.Ф. принимает активное участие в общественной жизни завода и города. Является депутатом городского Совета, членом партийного комитета завода. Политически грамотный. Часто выступает перед работниками завода и города с лекциями и политинформациями. В обращении выдержан. Морально устойчив.

Характеристика дана для предъявления в Тираспольский ГК КП Молдавии.

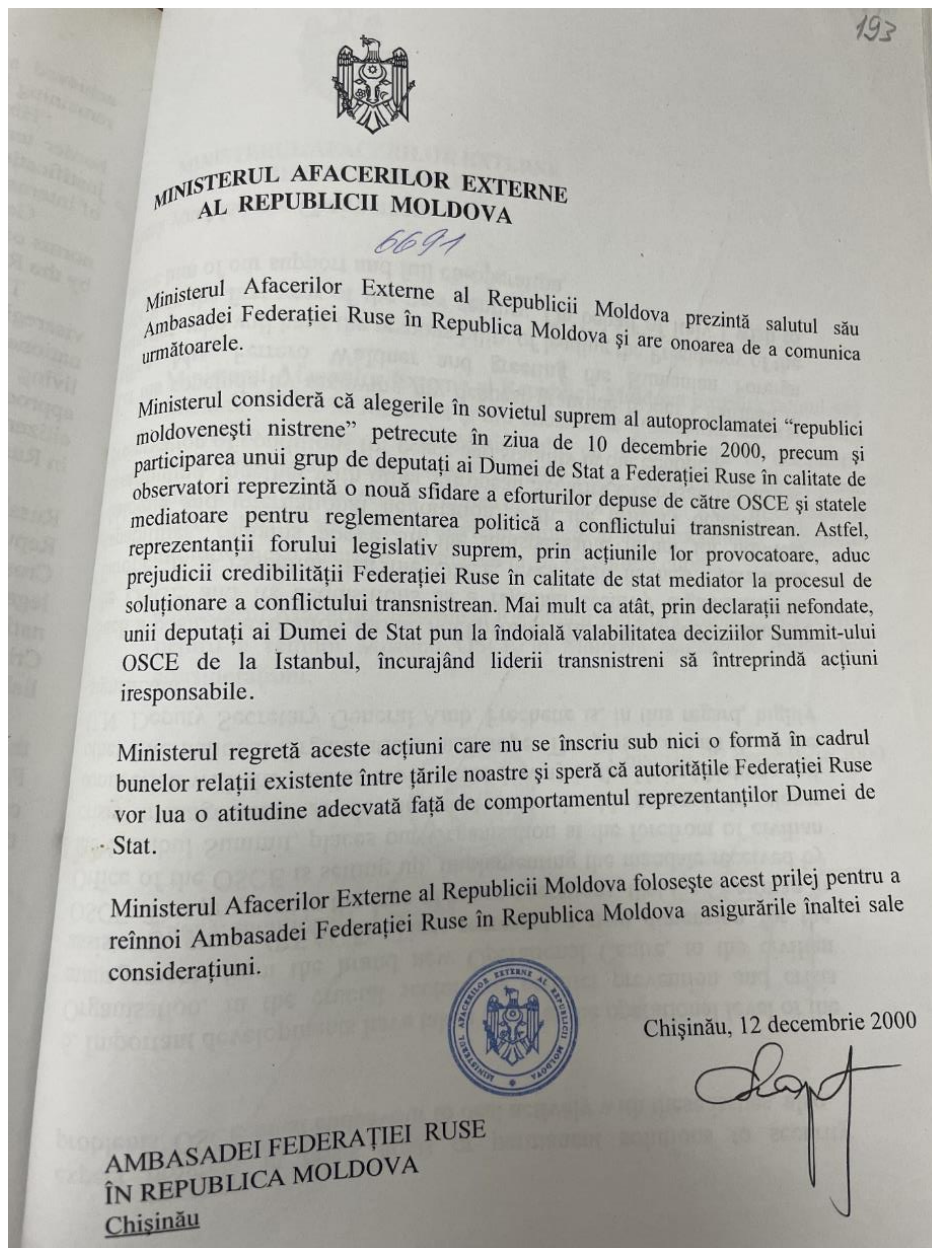
Главный инженер
завода "Молдавизолит"
Секретарь парткома
Председатель завкома

Ю. Мамин
В. И. Волосяк
В. В. Панасенко

А.И. Блашку
В.И. Волосяк
В.В. Панасенко

⁶ Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova, Chișinău, Fond 32, Inventar 21, Dosarul 510.

Anexa 2
Nota MAEIE a Republicii Moldova către Ambasada Federației Ruse, Chișinău, 12
decembrie 2000⁷

⁷ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a Republicii Moldova, Fond 2, Inventar 4-01, Dosar 792.